

Алтынньы 5 күнэ - аан дойдутаабы Учуутал күнэ.

Учуутал аан дойдутаабы күнүн ЮНЕСКО 1994 сыллаахха олохтообут. Онтон ыла бу күнү 100-тэн тахса судаарыстыба сыллата бэлиэтиир. Бу күн учуутал уопастыбаҕа балаһыанньатыгар, кини үөрэххэ, сайдыыга оруолугар болжомто тардаары олохтоммут.

Учууталга аналлаах хоһооннор

Бастакы учуутал

(акrostих)

А.М. Татаринов - Удьурбай

Бастакы учуутал

Ааҕарга үөрэтэн.

Суоттуурга такайан

Төһөлөөх оҕону

Аҕалыы, ийэлии

Кыһаллан үөрэттин,

Ыраахха угуйдун?

Учуутал, Эн хаста

Чуорааны тыаһатан

Уруокка ынырдын?

Уус тылы суруйар

Тэтэрээт түнэттин?

Ахсааны ааҕарга

Лаппыйан үөрэттин?

Эн аатын ааттанар,

Номоххо ахтыллар.

Ааспытын да иһин

Ахтылбан ымыыта,

Кылаастар ааннара

Куруутун санааҕа

Ыныра тураллар

Нэлэччи аһыллан.

Арахсан, бытанан

Адьяһын ыраатан

Төрөөбүт түөлбэттэн
Тарџанан, сир аайы
Ыал буолан билигин
Ыраахтан ахтабыт,
Бастакы учуутал
Ынырар чуораанын
Тырылыы тыаһыырын!

Бастакы учууталбар

Өйбүттэн сүппэккин бастакы учуутал,
Өлбөөрөн уостубат аналлаах эбиккин,
Өрдөөбү ол кэмнэ салалла турабын,
Өркөн өй түстэнэр ол ааспыт кыһабар.
Өнөйөн көрүөхпүн олуһун саныыбын
Өлүүлээн үллэрэн ахсаанныыр түгэни,
Өйдүүбүн сүһүөхтээн кыһаллан ааџары,
Өрөйөн-чөрөйөн олорор кэмнэрбин.

Сырдыкка сирдээннин үөрэтэр да этин,
Сыһаны-халтаны сүбэлээн биэрэрин,
Сыыппара, буукуба ураты буоларын
Сыныйан көрөргө өрүүтүн этэрин.
Сыһыанын эйиэнэ куруутун эйџэс.
Сып-сылаас эйгэни искиттэн түстүүрүн,
Сылааны таһаара күөртүүрүн оонньууну,
Сынньалан тэрийэн оџолуу сырсааннын.

Оскуола саастарбыт быданнаан саспыттар,
Олоотуу көрөллөр сэбирдэх быыһынан,
Оторой-моторой этибит оџолор,
Олорор буоларбыт паартаџа кыһаллан.
Омуннаах-төлөннөөх саастарбыт ааспыттар
Ойуулаах-дьарџаалаах бэлиэни хаалларан,
Одуулуур курдуктар билигин даџаны
Оол ыраах саџахтан өрүүтүн санатан,
Бастакы учуутал, өйбүттэн сүтүмэ.
Баар эбээт сэбэрэнсып-сырдык мичээрдээх,
Барыма букатын үйэ саас тухары,
Баар эбээт санаабар көтүтэр кынаттаах.
Бастакы учуутал, эн өрүү сулускун,
Баараџай билиигэ сирдээбит аналлаах,
Бастакы учуутал - олохпут онкула,
Баранан быстыбат билиибит байџала!

Илья Чабылбан

Учууталга

Киэн ыллыкка киллэрбит.

Үөрэх сырдыгын биэрбит

Ытыктабыллаах доѳорум,

Кырдыаѳас учууталым!

Үөрэ-көтө үрүмэччилэнэр

Үөрэх күннэрэ аастылар.

Оѳо сааһы кытары

Олох киэнэр састылар.

Эн ииппит оѳолорун

Энин үлэһит буоланнар,

Олох дьолун оноро

Бары тарѳаан бардылар.

Ол да буоллар кинилэр

Үүнэр үтүө саастарын

Сайаѳас сирдьиттэрин –

Эйигин умнубаттар.

Ханнык да сир ырааѳар,

Хаһан, хайдах да буоллар,

Эн тылын сайаѳаһа

Кинилэри кытта баар.

Көлүөнэ дьону ииппит

Кырдыаѳас учууталым,

Ылыый мин илиибиттэн

Ыччаттарын махталын!

Иван Мигалкин

Учууталга

Сыллар туманныран көтөллөр
Күн сардана уотуттан ууланнар,
Биһигини үөрэппит учууталлар -
Эдэркээн бэйэлээх мөссүөһнөр,
Улам сааһыран иһэллэр...
Олоххо олорон билбит
Билиигит сүмэтин таланныт,
Төлөннүрэр оҕотук сүрэхпитигэр
Кэрэҕэ тардыстар кутааны
Күөдьүппүт күндү учууталларбыт.
Бүгүн эһиги үөрэппит оҕолоргут:
Учуутал, инженер, быраас,
Кыайыылаах үлэһит ыанньыксыт,
Саарба, саһыл тутуурдаах булчут
Эн ааккын киэн тутта,
Махтана ааттыыллар.

Сырдыкка

Сырдыкка, кэрэҕэ көтүтэр,
Үтүөнү- кэрэни үксэтэр
Үтүөкэн киһибит учуутал
Үйэ саас Эйиэхэ дьин махтал!
Ксенофонтова Л. А.

Учуутал эн-
Маннайгы чугдаарар чуораанныын
Мындыр өй суолугар сирдиигин,
Сабахтан сапсынар сарыаллыын

Сандаарар сырдыкка ильдэбин!

Учуутал алыптаах мичээрэ
Үгүс дьон сүрэбэр уйалан,
Учуутал алыптаах идэтэ
Үйэттэн үйэбэ уруйдан!

Уруйдан, айхаллан учуутал-
Умсугута уһуйар аанньал
Эйиэхэ этиллэр дьин таптал,
Эдэртэн, кырдыабастан махтал!

Спиридон Спиридонович Шишигин

УЧУУТАЛГА

Үрдүккэ угуйар үөрэбин
Абылыыр ыччаппыт сүрэбин,
Ол онтон астынар сүрэбин
Дуоһуйан оҕолуу үөрэбин.
Үөрэтэр, такайар кыһабын
Күн аайы долгуйа аһабын,
Мичээргин тулабар ыһабын,
Сананы, ырааһы айабын.
Ыраны кынаттыыр алгыһын –
Саргыны салайсар аналын!
Кэскили кэнэтэр күрэбин –
Үтүөнү төрүттүүр түөрэбин!
Эн дьайы силистиин түөрэбин
Сүргэни үөрүүнэн күүрдэбин,
Санааны сырдатар күүстээххин,
Эрэйтэн иннибэт изэстээххин!
Ол иһин толору дьоллооххун!

Алтынньы 5 күнэ - УЧУУТАЛ КҮНЭ!

Ийэлээх, аҕабыт кэриэтэ
Истинник саныбыт эйигин,
Олохпут киэн суолун сирдьитэ
Учуутал - эн үрдүк киһигин.

УЧУУТАЛ КЫЫСКА

Леонид Попов

Доҕоруом, эйэбэс хараххар
Дойдун халлаана арылыйар,
Будьурхай куударата баттаххар
Волган күнэ чабылыйар.
Эн ыллыыр энээркэй ырыаҕар
Эн улуу норуотун дууһата баар.
Эн майгыгар, эн быһыыгар
Волган дьонун характера баар.
Хорсун сүрэхтээх нарын кыһы,
Эйигин, ытыктыыллар дьон бары.
Бу ыраах Лена хочолорун
Сэмэй, көссүө оҕолорун
Үөрэт бэйэн курдук буоларга,
Эйигин маарыннаан улаатарга.
Эн курдук,— бу оҕолор,
Ийэ сир этэрин толоро,
Ыраах да диэн чаҕыйбат буоллуннар,
Тон да диэн толлубат буоллуннар,
Эн курдук,-сырдыгы, кэрэни,
Үөрэҕи, үөрүүнү, эйэни
Бар-дьон сүрэхтэр ыстыннар,
Аан дойдуга тарҕаттыннар.
Дьэпкэ өйдөөх, туруу майгылаах,
Хорсун сүрэхтээх, сайаҕас санаалаах
Дьон буолан табыстыннар
Бу кыра кыргыттар, уолаттар.
Мин кыыс кэрэ Ленабын
Эн истинник таптыырын курдук,
Кинилэр эн бухатыыр Волгабын
Махтанан таптаатыннар!

МАХТАЛ УЧУУТАЛГА!

Үөрэммит мас оскуолам

Чуораана чугдаарар,
Ытыктыыр учууталым
Уобараһа арыллар.
Үөрэ-көтө алтыһан,
Доҕор-атас элбэҕэ,
Тэҥнээхтиин энэрдэһэр -
Эдэр сааспыт бэлэҕэ.
Учууталлар такайан
Араас идэ ыламмыт,
Олох суолугар айан
Ааста атын-атыннык.
Ким учуутал, быраас,
Суоппар, сибээс үлэһитэ,
Онтон да атын араас
Буоллубут үлэ киһитэ.
Сүдү мааны киһиэхэ,
Билии аанын аспыкка
Махтал буоллун эһиэхэ
Үөрэппит учууталга!
Данилов А.Е.

УЧУУТАЛБАР

Спиридонова С.С.

Оҕотун курдук такайбыт,
Олох суолугар таһаарбыт
Истин киһим – учууталым,
Эйиэхэ – дирин махталым!
Эн эрэлгин толороммун,
Эгди буола олороммун,
«Туйгун», «үчүгэй» сыаналаргын
Туруоруоххун баҕарабын.
Эмэн сааспар даҕаны
Эн иннигэр симиттэбин,
Ситиһиибин, алҕаспын
Сыаналыыргын кэтэһэбин.
Үөрэнээччим диэн хайҕаангы
Үөрэ-көтө аҕыннаргын,
Олохпор син тугу эмэ
норбуппун дэниэм этэ!

УЧУУТАЛБАР

Туманынан көтөр атым
Айаас этэ.
Долгунунан устар аалым

Дохсун этэ.
Сиргэ сизлэр сэмэй аатым
Сэргэх этэ.
Ыарҕа талах ыалдьыттыырын
Биирдэ даҕаны билбэтэх
Талба-мааны оҕо сааһым
Дьизэрэнкэйэ дьэрэкээннээҕэ.
Куба куорсунуттан дьүһүллүбүт
Түү мээчик ыра санаам
Халлаана эгэлгэлээҕэ.
Ыйы, күнү саһыарбыт
Харахтарым чүөмпэтэ
Тургутуллубат дириннээҕэ.
Оччоҕо эн тоҕо миигин аһыйабын,
Ааспыт күнү сайыһабын?
"Оҕо курдук оҕо этин,
Хотун дьахтар
буолуохтаабын..."
Эн миигин аһыныма.
Ааспыты санатыма
Мин оҕолортон атыным-
Тахсар сарыал былыттаабым.

Уруучука тутарга
Умсугуйан ааҕарга,
Бастакы учууталбыт
Уһуйан үөрэппитин
Олох омоон ыллыгар
Билии сырдык суолугар,
Үтүө дьоннор буолун диэн
Атаарбытын алҕааннын.
Кырыдарбыт даҕаны
Маннайгы кылааска,
Оҕой - соҕой көрөммүт
Кэлбиппитин саныабын.

Сыккыс

Бастакы учууталбар.

„А,, буукубаттан саҕалаан
Ааҕарга, суруйарга үөрэппитин.
Орой мэник бэйэбин,
Орто дойду олоҕун
Онкулларын туоруурга
Сэмээр этэн сипсийэрин.
Киһиргэс майгыбын бэлиэтээн,

Кэлин инник майгын
Кэлэйи суолун арийа,
Олоѳун укулаатыгар
Охсуон сөптөөх,, диэн,
Сүбэ курдук эппитин.
Онтон ыла дьэ,
Сүөгэй сүбэлэргин өрүү
Түүлээх холбукабар уктаамын,
Түһүүлээх,тахсыылаах кэмнэрбин
Толкуйдааммын тобулабын.
Махтанабын эйиэхэ,
Бастакы учууталым барахсан
Ааҕары, суруйары таһынан,
Оллурдаах олох суолугар
Ытык сүбэлэри биэрэннин
Түһүүлээх,тахсыылаах кэмнэрбин,
Анааран, сыымайдаан,ырытан
Олох олорон кэллэѳим.

Ымыычаана Һунтаар

Аан бастаан атыллаан
Кэллим мин үөрэнэ
Билиигэ тардыһа.
Кинигэ доѳордоох,
Тэтэрээт аргыстаах
Бу курдук мэлдьитин
Үөрэниэм кыһаллан.
Учуутал кэпсиирин
Болѳойон истиэѳим
Уруогум буоларын
Долгуйа күүтүөѳүм.

СЫРАЛЫ

УЧУУТАЛ..

Эдэркээн бэйэлээх учуутал
Киирбитэ үөрэтэ мичээрдээн,
Тула кини көрдө кылааһын
Саѳалаата уруогун аргыыйдык
Учуутал идэтин баһылаан
Билиини көрүүнү биэрдэѳэ,
Кырачаан оѳолор үөрэнэн
Суруйаллар, ааѳар буоллулар.
Үрдүкү кылааска кинилэр
Арааһы барытын үөрэтэн,

Билиигэ үөрэххэ талаһан
Элбэҕи билэллэр көрөллөр.
Үөрэхтээх үлэһит буоларга
Суолларын ыйаттаан биэрэрэ,
Бу буолар учуутал үлэтэ
Сырдыкка, үрдүккэ угуйар.
Учуутал, учуутал эйиэхэ
Биһиги махталбыт тийиэхтин,
Учуутал күнүнэн эбэрдэ
Бу кэрэ тыллары аныыбыт.

МИЧИЛИИНЭ.

ӨЙДҮҮРҮМ УЧУУТАЛ КҮНДҮТҮН

Харахпын симэммин сытабын,
Өрдөөбү ол кэми саныыбын.
Сибэкки тутуурдаах хардыылаан,
Кэлбитим үөрэнэ аан бастаан.
Улахан түннүктээх кылааска
Көрбүтүм Учуутал Киһибин.
Ыңыран олоорто паартаҕа
Көрдөөртө дыкти кинигэбин.
Эчикийэ куолаһа нарынын,
Бэйэтэ сэргэбин намчытын.
Дуоскаҕа ыйаата суругун,
Бастакы сыыппара ойуутун.
Чуолкайдык сангарта дорҕоону,
Биир тэннэ кэпсээтэ сонуну.
Харандаас ууммута мичээрэн,
Суругу ыйбыта чинэтэн.
Күнтэн күн элбэҕи билэрим,
Сөбөрүм үксүүрэ дыктитин.
Өйдүүрүм Учуутал күндүтүн,
Үөрэххэ угуйар дьулурун.
Дьокуускай, 03.10.2021 сыл.
Маннайгы учууталым
Сып-сырдык кылааска
Сибэкки тутуурдаах киирбитим,
Үөрүү мичээрдээх көрсүбүтүн
Маннайгы учууталым Елизавета Илларионовна,
Эн эйэбэс сыһыанын
Биһиэхэ туохтааҕар да күндү,
Буукуба арааһын билиһиннэрэн
Суруйарга,ааҕарга үөрэттин,
Ахсаабат кыһамньын кырдыга
Ахсаан суотун дьайыытын,

Өйгө суоттатан эрчийэн
Толкуйдуурга үөрэтэр аналлааххын,
Өрө мөхсөн ылларбыт
Мөбүллэр эмиэ туһалаах,
Ол барыта билии туһата
Үтүөбэ,кэрэбэ уһуйабын!
Сотору кэминэн улаатыахпыт
Оскуола кыһатын бүтэриэхпит,
Маннайгы учууталбыт сылааһын,
Куруук өйдүү-саныы сылдыахпыт,
Эбэрдэ кэрэ киһибитигэр
Учуутал күнэ үүммүтүнэн,
Сырдык-ыраас санааны
Аныыбыт бу күнүгэ!

УЧУУТАЛГА

Үтүөнү, кэрэни үөрэтэн,
Учуутал, Эн сүдү күүстээххин.
Кырачаан махталын ингэрэн,
Олоххо дьулуһар эбиккин.
Өйдүүбүн сибэкки тутуурдаах,
Эрэнэр ып-ыраас харахтаах
Оскуола киэн аанын аспыппын,
Үөрэнэр баҕабын сахпыппын.
Күннэтэ кылааска киирэргин,
Долгуйа астына күүтэрим.
Эгэлгэ эриэккэс кэпсээннин
Чуумпуран олорон истэрим.
Учуутал, Эн өрүүтүн сөбүүн
Үөрэнээччинг сылаас махталын.
Ханна да тийдэргин Эн билиэн
Бар дьонун уостубат тапталын.

*Учууталларбар
Варвара Артемовнаҕа,
Варвара Васильевнаҕа,
Иосиф Ивановичка.*

Кырааска сытын ылларбын,
Күһүн оскуола боруогун,
Атыллаабыт күннэрбин
Ахтан-санаан кэлэбин.
Күндүтүк саныыр оскуолам
Киэргэнэн,тупсан көрсөрө,

Кыра оџотук санаабар
Киэнгэ-куона сүрдээбэ.
Кылаас,кылаас аайытын
Киэргэммит,симэммит оџолор
Кэрэ сибэкки дьөрбөтүн
Учууталга бэлэhtiирбит.
Истин эйэбэс мичээрдээх,
Ийэлии,аџалыы сыһыаннаах
Учууталларбыт барахсаттары
Умнубаппын билигин даџаны.
Кэтии Лэчил
Ис сүрэхтэн эбэрдэ!
Эн үтүө сыһыанын
Биһигини кынаттыыр сырдыкка,
Өбүгэбит үтүөкэн үгэһин
Кэнчээри кэскилгэ инэрэр,
Сыалбытын олук уурсар
Үөрэххэ-билиигэ сирдиир,
Сүрэбин сылааһын бэрсэннин
Сырдыкка-кэрэбэ угуйабын,
Учуутал үөрүүлээх күнэ
Ис сүрэхтэн эбэрдэ!
Кыһамныылаах үлэн туһугар
Махтал тылын аныыбын!

Олимпиада Спиридонова

ЧУОРААНЧЫК ДОѢОРДООХ БУОЛАММЫТ

С. Егорова

Чуораанчык доѢордоох буоламмыт

Дууһалыын эдэрбит –дьоллоохпут!

ОѢоѢо билиини биэрээри,

Сырдыкка, үөрэххэ сирдээри

Кинигэ, тэтэрээт туппутум.

Уһуйаан – учуутал буолбутум.

Ол кэмтэн-учуутал үлэтэт,

Оскуола-олоѳум ситимэ,
Хас уруок-мин үлэм түмүгэ
Олоѳум күннээѳи түбүгэ.
Оѳолуун кэпсэтэн алтыһан
Бэйэм да элбэххэ үөрэнним,
Кэлэр кэм кэскилин уһансан
Идэбин таптыырбын билинним.
Үлэѳэ-үөрэххэ кыттыһан
Ыччаттар үгэһи салѳыылар.
«Учуутал убайга»-махтанан
Эбэрдэ тылларын ыыталлар.
Ол иһин учуутал сүрэѳэр
Чуораанчык чугдаараар чаастара
Олоѳун биир дьоллоох түгэнэ –
Дьылбатын сиздэрэй бэлэѳэ.

ОСКУОЛА
М.П. Васильева

Кэрэ сайыммыт ааһан
Көмүс күһүммүт үүнэн,
Оскуолабыт аһыллан
Үөрэнэр кэммит тиййэн кэллэ.
Саһа таһас кэтэммин

Суумкабын сүгэммин,
Үөрэ-көтө үөрэнэ
Оскуолабар тийиэбим.
Абынным даҕаны
Оскуолам барахсаны,
Билиигэ сирдиир
Учууталым кэпсээнин.
Уһун сайыны быһа
Билигини суохтаан,
Чуумпуран турбут оскуолам
Оҕо санатынан туолуоҕа.

ҮӨРЭНЭ БАРАБЫН
И.И. Артамонов

Кинигэм ойуутун
Таптааммын көрөбүн,
Ойуута хойуутун
Олуһун сөбүбүн.
Кинигэм лиистэрин
Марайдыам суоҕа мин,
Учуутал кэпсиирин
Чуумпуран истиэбим.
Киртийиэ ырбаахым-

Мин бэйэм сууйуоѳум.

Оѳолоор, ыраастык

Куруутун туттуоѳум.

Сотору оскуола

Киэнг аана аһыллыа,

Сүрдээѳин үөрэбин,

Ол күнү күүтэбин.

УЧУУТАЛГА

Билии-көрүү эйгэтигэр

Бигээн сиэтэн үһуйбуттар,

Үөрүү үрдүк үктэлигэр

Үөрэтэннэр дьоллоотулар.

Ийэм-аѳам тэнгэ буолбут

Истин дьонум учууталлар.

Мунур-сонур, мунаах-тэнээх

Мунар суолбун тэлэйэннэр,

Олох сырдык, үөрүүлээх

Олугугар тиэрпиттэр.

Ийэм-аѳам тэнгэ буолбут

Истин дьонум учууталлар.

Үтүө-кэрэ баѳаларын

Үллэрэннэр түнэппиттэр,

Санаа истин сылааһын

Саргылааннар инэрбиттэр.

Ийэм-аҕам тэнэ буолбут

Истин дьонум учууталлар.

Ыра санаа ыран тийэр

Ыллыгынан сирдээбиттэр,

Уустук олох эрэйигэр

Уйар күүһү эппиттэр.

Ийэм-аҕам тэнэ буолбут

Истин дьонум учууталлар.

Аан дойдуну анаарар

Аартык аанын аспыттар,

Алгыс тылы анааннар

Ахта-саныы хаалбыттар.

Ийэм-аҕам тэнэ буолбут

Истин дьонум учууталлар.

Слепцов, Н.И. – Таттинов

УМНУЛЛУБАТ ОНУС КЫЛААС

И.Гольдеров-Ороһу уола

Күлэн-оонньоон, айдаарсан,

Сэмэлэһэн, хайҕаһан,

Күүстээх дыаныар үөрэхтиин

Күрэхтэспит күннэрбит—

Умнуллубат онус кылаас,
Чэгиэн-чэбдик эдэр саас.
Ньургун майгы, туйгун үөрэх
Добордоспут кыһыгар
Тэбэнэттээх өй-сүрэх
Тэһииннэппит кэмнэрэ—
Умнуллубат онус кылаас,
Таптыыр нарын эдэр саас.
Дьонун-мааны майгылаах,
Дьонно мэлдьи туһалаах
Үлэ киһитэ буоларга
Баҕарарым туохтан да!—
Умнуллубат онус кылаас,
Сырдык дьулуур—эдэр саас.
Кынаттаабыт оскуолам
Ыйан биэрбит суолун тутан,
Кэлим манна, алааспар,
Доботтордуун айа-тута—
Умнуллубат онус кылаас
Уоттаах санаа—эдэр саас.
Ытык ыра санааларым
Сырдык чабыл кыымнарын
Өйдоон кэлэн кэнэбэс
Көмүскэбэр уу көстүө...—

Умнуллубат онус кылаас,
Ойор күннээх эдэр саас!

УЧУУТАЛ САНААЛАРА И.Арбита

Билигин мин үөрэппит оѳолорум —
Аан дойду дьоллоох дьонноро.
Кэлэр күн кэскилин онороору,
Үөрэнэр дьиэбэ туоллулар.
Билигин мин үөрэппит уолум
Хойут инженер буолуоѳа,
Ким да кыайан оноруо суоѳун
Кини маннай оноруоѳа.
Мин үөрэтэр уолум сайдан-үүнэн
Хойут халлаан далайын дабаиыаѳа.
Эльбрус, Этна, Гималай үрдүнэн
Тимир мохсоѳолу салайыаѳа
Иркутскай куораттан өрөбүл күн
Мин дьиэбэр дьаарбайа кэлиэбэ,
Киэн сиргэ кэрэни көрбүтүн
Миэхэ кэрэхсэтэ кэпсиэбэ.
Сир картатын остуолга тэлгэтэн
Сага куораттары көрдөрүү,

Оччоџо мин ситэн билбэтэхпин

Киниттэн көрөн үөрэниэм.

Мин үөрэнээччим улааттаџына

Ученай буолуоџа,

Электричество снарээттарынан

Атомы буомбалыаџа

Билигин мин үөрэппит кыыһым

Хойут врач буолуоџа,

Сэллик өлүү харана кырыыһын

Кини биһигиттэн араарыаџа.

Биһиги мичээрдиир эдэрбитин,

Биһиги чэлгийэр чэбдикпитин,

Дьулуурдаах үлэбит эгэлгэтин

Кэлэр кэмнэргэ сэргэхситиэ.

Билигин мин үөрэппит кыысчааным

Кэскиллээх үүнэр күннэргэ ,

Советскай хонуулар аайы

Мичурин саадын көџөрдүө.

Билигин мин үөрэппит кыыһым

Москваџа баран ыллаабытын

Сынньаланым быыһыгар

Радионан истэ сытыам.

Онон мин үөрэтэр оџолорум

Улахан суолунан барыхтара,
Киэн сир кизелитигэр норуот олобун
Кинилэр айыхтара.

УЧУУТАЛГА Чабылбан

Киэн ыллыкка киллэрбит.
Үөрэх сырдыгын биеэрбит
Ытыкталлаах доборум,
Кырдыаҕас учууталым!
Үөрэ-көтө үрүмэччилэнэр
Үөрэх күннэрэ аастылар.
Оҕо сааһы кытары
Олох кизэнэр састылар.
Эн ииппит оҕолорун
Энин үлэһит буоланнар,
Олох дьолун оноро
Бары тарҕаан бардылар.
Ол да буоллар кинилэр
Үүнэр үтүө саастарын
Сайаҕас сирдыттэрин –
Эйигин умнубаттар.
Ханнык да сир ырааҕар,
Хаһан, хайдах да буоллар,
Эн тылын сайаҕаһа

Кинилэри кытта баар.

Көлүөнэ дьону ииппит

Кырдыаҕас учууталым,

Ылыый мин илиибиттэн

Ыччаттарын махтаһын!

МАННАЙГЫ УРУОК

И.Гоголев

Учуутал кылааска киирэр...

Кэчигирээн олоһоллор

Олох тыыннаах сибэккилэрэ

Быыкайкаан оҕолор.

Кинилэртэн туох дьон тахсар?

Кырааска сыттаах паартаҕа

Баҕар сана Макаренко

Иһийбитэ буолуоҕа...

Мичэрдир. Буквары ылар.

Арыйар маннайгы лиһин,

Сир улуу учуутала

Одуулуур муударай Ленин.

Төбөтүн кыгнааччы туттан,

Хара бинсээгин нэлэккэйдээн,

Сиэбигэр уктан турда:

«Үтүө дьоннору үүннэртээ.

Орто дьоннор улууну
Айыахтара суоҕа сатаан,
Олохпут улуу дьолу
Дьонно бэлэх биэриэх тустаах!»

УЧУУТАЛ ЫРЫАТА
И.Гоголев

Мин уруокпар бэлэмнэнэн
Чуумпу түүн олоробун,
Өйүм-санаам мэлдьи миэнэ
Үөрэтэр оҕолорум.
Тэтэрээккит лииһэ манан
Куба буолан сапсынар,
Олох улуу муоратынан
Кылбанныы дайар, дайар.
Көтүң, көтүң ыраах, ыраах
Үөрэтэр оҕолорум,
Ким үрдүккэ көтөр кыахтаах
Ол булар үрдүк дьолу.
Сиргэ дьоллоох эрэ дьоннор
Кэрэни онгороллор,
Мин үөрэтэр оҕолорум,
Айсын кэрэ олоҕу.
Көтүң, көтүң ыраах, ыраах
Эдэркээн куба буолан,

Ким үрдүккэ көтөр кыахтаах

Ол үрдүк дьолу булар.

ОСКУОЛАҔА ҮӨРЭНИЭМ

Е.Васильев

Сэттэ сааспын туоламмын,

Син улааппыт киһибин.

Ийэм миэхэ мичээрдиир,

Имэрийэр: «Үөрэн», — диир.

Саҥа форма кэтэммин,

Саҥа суумка сүгэммин,

Саҥа суолга киирэммин,

Саҥа киһи иһэбин.

А -тан, Б -тан саҕалаан,

Ааҕыам уонна суруйуом,

Арахпакка дьулуһан

Ахсаан суоттуом, ойуулуом.

Билии-көрүү кылаатын

Бииртэн-биири арыйыам,

Үөрэх үрдүк чыпчаалын

Үөһэ өрө дабайыам.

ОСКУОЛАҔА КИИРИЭХПИТ

К.Туйаарыскай

Биһи бары кырабыт —
Садка сылдыар саастаахпыт.
Бары бииргэ мустабыт,
Көрү-нары тардабыт.
Кустаах хааһы үтүктэн
Куоталаһан ылабыт.
«Бөрө-саһыл» буоламмыт
«Куобахтары» сырсабыт.
Саһа -саһа көрдөһөн
Саамылаһа сүүрэбит.
Салаасканан тэлээрдэн
Сыыртан таптаан түһэбит.
Биһи бары кырабыт —
Сэттэбитин туолабыт.
Кэлэр сыллаах күһүнгэ
Оскуолаҕа барыахпыт

УЧУУТАЛ ДОҕОРБОР
П.Тобуруокап

Долгуннаах хара баттаҕын
Аны кырыата ууллубат,
Арай саһархай хараҕын
Эйэбэс мичээрэ кырдыбат.
Сэрииттэн кэлэри кэтэһэн,

Уотгаах оморбут түүннэргин,
Таптыыр үлэбэр түбүгүрэн,
Умнан ылабын билигин.
Сарсыарда үөрэтэ барабын,
Тэтэрээт — остуолу толору.
Хойутаан, утуктуур харабын
Көрбүт көрдөөх оёолору.
Урут мэниктээн мөбүллэр
«Кырачаан» ааттанар Алеша
Үлэтэ дьонно биһирэнэр,
Ветеринар буолла колхозка.
Кутуйах куттаан ытатар
Сэмэй Димката билигин
Түөһүгэр сулус умайар —
Герой буолбутун билэбин.
Оччугуй оёо, улаатан,
Табаарыс дэниллиэр диэритин
Учуутал киниэхэ — ийэ, аёа,
Аныыр тапталын, сүрэбин.
Кэрэтиэн, олох минньигэһин
Үлэттэн булан, астынар,
Күн-дьыл күндү бэлэбин —
Ыччат махталын мунньунар

УЧУУТАЛГА ҮӨРЭММИТТЭР
П.Тобуруокап

Учууталга үөрэммиттэр
Оџонньоттор, эмээхситтэр,
Учууталга үөрэммиттэр
Учёнайдар, инженердэр.
Учууталга үөрэммиттэр
Улууканнаах бөлүһүөктэр,
Ыйга тиййбит космонавтар,
Ый хараабын айааччылар.
Учуутал — ийэ, аџа,
Учуутал — доџор, атас,
Уһун сааска умнубакка
Учууталы ытыктыахха!

ДОРООБО, ОСКУОЛАБЫТ!
С.Руфов

Итиитик саныы сылдыабыт,
Итиллэр оскуолабыт!
Эн ыччаттарын кэлэммит
Эџэрдэ этэн эрэбит.
Сайыны быһа уткутуу

Чункуйбуккун умнубуккун —

Эн бугун уруккугунуу

Эмиэ көрүнэн туолбуккун!

Үтүө чаас! — дигэн эбэрдэлээн,

Аанын урдуттэн уруйдуу,

Кыраасканан кулумурдээн

Кылбайан, тупсан тоһуйдун.

Кулсуу-салсыы, көрдөөх күүгээн

Көрүдүөр иһин толорор,

Эйигин ахтан эрдэлээн

Кэллибит бары оҕолор.

Сылы быһа билиигиттэн

Сылайбакка кэпсээн биэриэк;

Ийэ дойдуга эрдэттэн

Итии тапталбытын иитиэ

МАННАЙГЫ УЧУУТАЛБАР

Амма Аччыгыйа

Бараммат-хороммот

Банаардаах сырдыкка

Баҕабын толорор

Бастынныыр доҕорбун,

Ааҕаммын, айхаллыыр

Дьоллордоох-тускуга

Уһуйан үөрэппит
Учуутал убайбар –
Эдэрдиир бэйэкэм
Эрчимнээх сүрэхтэн
Эрэйи чэпчэтэр
Эбүрдэ ыытабын!
Далайым уутугар
Таннастан сытыахпын
Далаһа кэбиһэн
Таһырдыа таһааркар.
Алаарыйар сырдык,
Айхаллаах кырдык
Айанын суолугар
Атааран киллээркэр –
Эдэрдиир бэйэкэм
Эрчимнээх сүрэхтэн
Эрэйи чэпчэтэр
Эбүрдэ ыытабын!
Баайдары бахтарар
Бассабыык суолунан
Барартан кэрэйбэт
Баарабай санааба,
Сырдыктыыр олохпор
Сырсартан хаалбакка,

Өстөөгү өһөрөн
Өргүһүн тоһутан,
Хааннардаах батталы
Харсаммын кыайарга
Ханыылаах Союзпар
Харахпын аспыккар —
Эдэрдиир бэйэкэм
Эрчимнээх сүрэхтэн
Эрэйи чэпчэтэр
Эбэрдэ ыытабын!

МАННАЙГЫ КҮН

Баал Хабырыыс

Бүгүн үтүө күн үүннэ, —
Оскуола аһыллар.
Суумкаларын сүгэннэр
Оһолор бардылар.
Тийдилэр бэйэлэрэ
Урут үөрэммиттэр.
Оттон сана кэлэри
Ийэлэрэ илтэ.
Паарта, дуоска барыта
Хап-хара кырааска.
Кээлтэр сэттэ саастаахтар
Первэй кылааска.
Оскуола олус ыраас,
Оскуола үчүгэй.
Бу баар «1 А кылаас» —

Суруктаах үрдүгэр.
Чуораан тыаһа чугдаарар:

«Киирин», — уруок буолла.
Ырыа, айдаан ах барар,
Чуумпулар оскуола.
Бүгүн сүрдээх сылаас күн
Күлүмнүү унаарда.
Арыллар кылааска
Сага буквардар.

СУРУЙУУ УРУОГА Баал Хабырыыс

Түннүккэ тыаһыыр, курулуур

Күһүннү күүстээх самыыр.

Первэй кылааска суруйуу,

Элбэх харандаас хамсыыр.

Тэтэрээт халтархай, ыраас

Тарт үөһэттэн аллара.

Ааһа барыма, харандаас,

Айаас ат курдук, туораан.

Суруллар көнө сурааһын

Күөгү курдук тордуохтаах.

Холбоо төгүрүк агаарын,

«А» диэн буква буолуохтаах.

Хара сурааһын тардыллар,

Харандаас бөҕө хамсыыр.

Таһырдыа түһэн сыыйылар

Күһүннү' күүстээх самыыр.

ҮӨРЭППИТ ОСКУОЛАБАР

П. Тулааһынап

Дорообо,

Үөрэппит оскуолам,—

Мин олоѳум маннайгы хардыыта.

Мин үтүѳү баѳарар баѳам,

Мин дьолум бастакы сарданата.

Чуораан тыаһынан кылыгыраан,

Көрүстүлэр күүлэн, кирилиэһин

Таннары сүүрэн, көрүлүү айдааран

Өйдүүбүн

Биһиги үөрэтэн,

Маннайгы хараначчыларбытын

Эн кылааһын иһиттэн

Көтүтэн таһаартыырбытын.

Кемүс уйаларын иһиттэн

Көтөллөрө көнүл оѳолоро,

Күргүөмнээх күүс үлэнэн

Күндү олоѳу оноро.

Уруккун курдук эн тураѳын

Мин учууталлаабыт оскуолам.

Эн боруоккун эмиэ атыллаатым

Уон сыл буолан баран.

Уон сайын, эн кырдалгар түһэн,

Кыталыктар кынкынаһан аастылар.

Эн кыһан итии төлөнүттэн

Саһа сибэккилэр табыстылар.

Киэн туттабын, мин оскуолам,—

Эйигин бүтэрэн тахсыбыттар

Кыргыһыга буурҕа буолан’,

Кыайыы этинэр кыттыспыттар.

Кинилэри дьол муостатыгар

Биһиги үктэннэрэн биэрбиппит,

Өстөөбү түүнүктээх уйатыгар

Түһнэрэргэ үөрэппиппит.

Киэн туттабын

Үөрэппит оҕолорбунан,—

Уотунан оонньообуттары уот буолан,

Кылыһынан тииспиттэри кылыс буолан,

Кыргыһыга кыайбыттарынан.

Үөрэппит ыччатым

Эн ааһыҥ

Саппыта уон сылын туолуута,

Суруйбута албан ааттарын

«Катюша» субуруйар уота.

Кэллилэр көмүс киистэнэн

Күлүмүрдүүр үлэ күһүнэрэ,

Сыһыга сылгылар кистииллэр,

Ходуһаҕа косилка сүүрдэ.

Киэн туттабын үөрэппит оҕолорбунан

Үлэбэ кинилэр бастаатылар,

Артыал буруотун унаарытан,

Алтан сэргэни астылар.

УЧУУТАЛ

Ааны, Быны биллэрбит,

Ааҕар, суруйар онорбут,

Ахсаан суотун үөрэппит,

Атас-доҕор учуутал.

Кэрэ ыллам ырыалаах,

Көрдөөх кэпсээн кэһиилээх,

Күнгэ бүппэт оонньуулаах,

Күндү-мааны учуутал.

Мааны-күндү учуутал.

Күнү-дьылы аахсыбат,

Күүстээх үлэ чаһыппат,

Көччүк олох көбүппэт,

Көрсүө-сэмэй учуутал.

Сэмэй-көрсүө учуутал.

Бэйдиз санаа батыспат,

Бэйэтин туһун көрүммэт,

Барыыс ыла сатаабат,

Бастың киһим учуутал.

Киһим – бастың учуутал.

Күүстээх санаа үөскэппит,

Куорсун анньан көтүшпүт,

Кырдьар диэни билиммэт

Куруук эдэр учуутал,

Куруук эдэр – учуутал.

Сыркыс – Василий Иванович Ефимов. Учуутал: хоһоон

УЧУУТАЛГА

Үрдүккэ угуйар үөрэбин

Абылыыр ыччаппыт сүрэбин,

Ол онтон астынар сүрэбин

Дуоһуйан оҕолуу үөрэбин.

Үөрэтэр, такайар кыһабын

Күн аайы долгуйа аһабын,

Мичээргин тулабар ыһабын,

Сананы, ырааһы айабын.

Ыраны кынаттыыр алгыһын –
Саргыны салайсар аналын!
Кэскили кэнэтэр күрэбин –
Үтүөнү төрүттүүр түөрэбин!
Эн дыайы силистиин түөрэбин
Сүргэни үөрүүнэн күүрдэбин,
Санааны сырдатар күүстээххин,
Эрэйтэн иннибэт изэстээххин!
Ол иһин толору дьоллооххун!

Шишигин С.С. УЧУУТАЛГА: хоһоон

ОСКУОЛАҤА

Үөрэх үтүө күннэрэ
Үмүөрүһэн аастылар,
Оҕо сааспыт кэмнэрэ
Ойуоккалаан хааллылар.
Оҕо сааспыт уйата
Оскуолабыт барахсан,
Киэн олоххо киирэбит
Эйигиттэн арахсан.
Үөрэх үрдүк чыпчаалыгар

Биһигини атаардын,
Сырдык билии инэрэн
Саҕахпытын арыйдын.
Үөрөппит- ииппит үтүөбүн
Үйэлэргэ өйдүөхпүт,
Тирэх буолбут уйабытын
Таптыы- ахта саныахпыт.

БҮТЭҢИК ЧУОРААН

Күөх халлаанга көмүс күн
Күлүмүрдүү күөрэйдэ,
Дууһабытын долгута
Чуораанчыкпыт чугдаарда.
Баһыыба, оскуолабыт
Билиини биэрбит кыһабыт.
Тапталлаах иккис дьиэбит
Тирэх буолбут уйабыт.
Эн элбэх оҕону үөрэттин,
Олох киэн аартыгар атаардын,
Үтүөбэ- кэрэбэ уһуйдун
Алгыстаах ааммытын арыйдын.
Убаастабыллаах учууталбыт...
Бастакы кылаастан
Биһигини үөрэтэбин,

Билии – көрүү сүмэтин

Болбойонгун инэрэбин.

Аартыкпытын арийаннын

Араас сиргэ угуйабын.

Үөрэххэ, үлэбэ, күрэххэ

Тапталы күөдүтэбин,

Үнкүүлэтэн, ыллатан

Үрдүккэ көтүтэбин.

Үгүстүк хайбаан үөрдэбин,

Түбүгүрэбин, сүүрэбин.

Уран дыкти ойууну

Умсугуйа айабын,

Уустук кэрэ оһуору

Уратытык тардабын.

Эн барытын сатыыгын

Эн барытын кыайабын.

Иллэнэ суох сүүрэн- көтөн

Сайыннара сатыыгын,

Барытыгар кытыннаран

Бириэмэбин барыыгын.

Эн барытын өйдүүгүн

Барыбытын өйүүгүн.

Оҕо сааспыт аастар ааһыа

Уһун олох устар устуо,
Умнуохпут суоҕа учууталбытын,
Суолдьут сулус доҕорбутун.

Биһиэхэ анаабыт дьылҕатын,
Толоро сатыахпыт ыратын.

МАННАЙГЫ УЧУУТАЛБЫТЫГАР

Бука бары сиэттиһэн
Оскуолаҕа тийбиппит,
(учуутал аата, отчествота)
Кылааһыгар киирбиппит.
Амарахтык сыһыаннаһан
Үөрэппитин, ииппитин,
Билии- көрүү сүмэтин
Кыра дьонго арыйбытын.
Күн иллэни билбэккэ
Бүөбөйдөһөн тахсарын,
Үрдүккэ, кэрэҕэ, сырдыкка
Барыбытын тардарын.
Махтанабыт Эйиэхэ,
Маннайгы Учууталбыт,
(аата, отчествота)
Тумус туттар киһибит.

ИИППИТ-ҮӨРЭППИТ УЧУУТАЛБЫТЫГАР

Үрдүкү кылааска үөрэнэр

Үтүөкэн кэмнэрбитин,

Үүнэр- сайдар, улаатар

Үөрүүлээх күннэрбитин

Эйигинниин ситимниибит,

Эйигинниин холбуубут.

Бэхистэн сөпсөһөн,

Бэркэ диэн тапсыһан

Хаамабыт сизэттиһэн

Оскуола суолунан.

Кылааһым туһа диэн

Кыһаллан биэрэбин,

Үөрэх- билии инэрэн

Түбүгүрэ сүүрэбин.

Бииртэн- биир кылааһы

Этэнгэ бүтэрэммит,

Олох сырдык аартыгар

Бүгүн бу үктэнэбит.

Эн үтүөн манна баар,

Эн өнөҥ манна баар,

Киэн туттар сизэрдээх сүбэһиппит,

Үтүктэр- үөрэнэр үтүө холобурбут.

Үлэһиттэргэ

Оскуолабыт туһугар

Олуһун кыһаллабыт,

Сууйан, сотон, ыраастаан

Түбүгүрэ сылдыабыт.

Сылаалаах үлэбитин

Үөрэнээччи сыаналаатын,

Үлүскэннээх үлэбитин

Оҕо аймах харыстаатын.

Хамнаскытын ээтиннэр,

Стимулгутун ээтиннэр,

Түбүктээх үлэбит түмүгэр

Махтал тылын эттиннэр.

Математика учууталыгар

Суот- учуот чуолкайын,

Логика таайбаранын,

Алгебра алыптарын,

Геометрия чыпчаалларын

Кыһаллангыт быһаардыгыт,

Кичэйэннит биллэрдигит.

Күнүн аайы өйдөттүгүт,

Умсугута үөрэттигит.

Математиканы сөбүлүүрбүтүгэр
Олук уурбуккутугар

Үөрэххэ- билиигэ уһуйбуккутугар

Аламаҕай тылбытын эһиэхэ аныбыт

Эбэрдэ эриэккэһин бу туран этэбит.

Саха тылын учууталыгар

Төрөөбүт тыл, төрөөбүт тыл

Туохтааҕар да күүстээх,

Төрөөбүт тыл, төрөөбүт тыл

Туохтааҕар да күндү...

Уран тыллаах айымньыны

Умсугута аахтардыгыт,

Иһирэх тыллаах хоһооннору

Иэйэн- куойан үөрэттигит.

Эппит- кэппит суолгутунан

Эрэллээхтик хардыылыахпыт,

Сахабыт сайдам тылынан

Сайаҕастык санарыахпыт.

Физкультура, ОБЖ, үлэ учууталларыгар

Эт- хаан өттүнэн сайдарбытыгар,

Өй- санаа өттүнэн ситэрбитигэр,
Үлэни өрө тута улаатарбытыгар,
Олох араас моһуоктарын туоруурбутугар
Сүүрдэн- көтүтэн
Дьяныһан эрчийдигит,
Кыһаллан- мүһэллэн
Барытын көрдөрдүгүт,
Быһылааннары быһа түһэн
Быыһанарга үөрэттигит.
Үөрэппит уроуктаргыт өйбүтүгэр хаалыахтара,
Инэрбит сүбэлэргит олоххо туһалыахтара,
Абалыы кыһамныгытыгар олуһун махтанабыт,
Үчүгэй үлэбит иһин үтүө тыллары этэбит.

Информатика, физика учууталларыгар

Сүүрбэ биирис үйэ оҕолоро
Сайдылаах үйэни кытта тэннэ хардылыыбыт.
Сана технологиялар доҕотторо
Биирээччилэрэ буолабыт.
Информатиканы интэриэһиргээн,
Көтүппэккэ үөрэттибит,
Физиканы олус сэргээн,
Кыһалламыт биллибит.

Баһылаабыт билиибитинэн

Үөрэ- көтө туттабыт,

Үөрэппит учууталларбытыгар,

Махтал тылларын этэбит.

История, биология, химия, география учууталларыгар

Былыргыны быһааран биэрэбит,

Былыты арийан сэхэргиигит,

Үүнээйини ырытан кэпсиигит.

Химия дыктитин тириэрдэбит.

Аан дойду устун айаннааммыт

Араас дыктилэри арийдыбыт,

Уруоктаргытыгар олороммут

Үгүс элбэҕи биллибит.

Умсулҕаннаах уруоктардаах

Учууталларбыт барахсаттар...

Кэскиллээх үлэбит

Кэнээн- тэнийэн истин,

Айымньылаах үлэбит

Кэмигэр сыаналаннын.

Оскуола администрациятыгар

Оскуола күүрээннээх үлэтин

Ситимнээн, тэрийэн биэрэбит,

Учуутал түбүктээх идэтин

Күөдьүтэн, күүркэтэн иһэбит.

Оскуола тирэбэ,

Эрэнэр эрэлэ,

Эдэргэ- сүбэтэ,

Тустаахха – көмөтө...

Салайар дьоһургут сайыннын.

Үлэбит үтүөтэ ааттаннын.

Бүлүүбүт бүттүүнэ махтаннын

Үөрөппит ыччаккыт абыннын.

Эбии үөрэхтээһин учууталларыгар...

Айар аартыкпыт ааннарын

Аа- дыо арыян биэрэбит,

Айылбаттан дьоһурбутун

Утуу- субуу уһугуннарабыт.

Ырыаба, үнкүүтэ эрчийэн

Талааммытын таһаарабыт,

Оһуокайдатан, тойуктатан

Уран тыллары инэрэбит.

Эһиэхэбэ эрчиллэммит

Уруһуйдьут буоллубут.

Тигэн, ааһан, онгорон

Элбэххэ уһуйулуннубут.

Ыллаан- туойан, айан- тутан

Тулабытын сырматын

Кэнчээри эдэр ыччаты

Үрдүктэн- үрдүккэ көтүтүн.

Нуучча тылын учууталыгар

Русский знаем с детских лет,

Он нам очень нужен,

Без него никак, нет – нет

С ним мы очень дружим.

Надо нам его любить-

Это очень важно,

Со всей страной говорить

Можем очень складно.

Нам помог все изучить

Милый наш учитель,

Правил знаков и корней,

Падежей даритель.

Мы хотим вам пожелать,

Яркого признания.

Знали, чтобы все на пять,

И любили знание.